

Katarzyna Marszałek

Profilaktyczne znaczenie programu ZHP „Moje Ojczyzny”

W kontekście zagadnień profilaktyki społecznej realizowanej w ZHP chciałabym przedstawić kilka doświadczeń związanych z programem ZHP pt. „Moje Ojczyzny”. Program ten inicjuje działania wynikające z głównych celów ZHP określonych w statucie, które odnoszą się również do działań profilaktycznych.

Za główne cele swojego działania ZHP uznaje:

- stwarzanie warunków do wszechstronnego, intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego rozwoju człowieka;
- nieskrępowane kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego, przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów;
- upowszechnianie i umacnianie w społeczeństwie przywiązania do wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni;
- stwarzanie warunków do nawiązania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami rasowymi, narodowościowymi i wyznaniowymi;
- upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody, przeciwstawianie się jego niszczeniu przez cywilizację, kształtowanie potrzeby kontaktu z nieskażoną przyrodą¹.

Działania ZHP o charakterze profilaktycznym służące realizacji wyżej przedstawionych celów Związku można podzielić na działania odnoszące się wprost do profilaktyki i działania wyróżnione z punktu widzenia profilaktyki kreatywnej.

W skład działań odnoszących się wprost do profilaktyki można zaliczyć następujące działania:

- inicjowanie programów profilaktycznych, antyalkoholowych i przeciwdziałających uzależnieniom;

1 Statut ZHP, XXXII Zjazd ZHP, 2002, www.zhp.org.pl

- prowadzenie całorocznej działalności oświatowo-wychowawczej;
- prowadzenie rehabilitacji i rewalidacji dzieci niepełnosprawnych a także resocjalizacji dzieci nieprzystosowanych społecznie.

Do działań wartych podkreślenia z punktu widzenia profilaktyki kreatywnej należą:

- podejmowanie zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym także prowadzenia działalności charytatywnej i opiekuńczej;
- działania na rzecz promocji zdrowego trybu życia;
- tworzenie ośrodków oraz placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych;
- upowszechnianie idei wolontariatu;
- wypowiedanie się w sprawach dzieci i młodzieży;
- troszczenie się o tradycje i dziedzictwo narodowe oraz bezpieczeństwo powszechne.

Uważam, że szczególne znaczenie dla harcerskich działań w obszarze profilaktyki społecznej ma inicjowanie programów profilaktycznych, antyalkoholowych i przeciwdziałających uzależnieniom. Do takich programów można zaliczyć program „Moje Ojczyzny”. Wynika on z koncepcji programowej Związku wyznaczonej przez XXIX Zjazd w uchwale „Harcerstwo jakiego chcemy” i XXXI Zjazd w uchwale „Harcerskie wychowanie ku przyszłości”.

Formuła programu „Moje Ojczyzny” pozwala przekładać na konkretne pomysły programowe treści uchwał i stanowisk tych Zjazdów, a poprzez zastosowanie szerokiego wachlarza propozycji odpowiadać na problemy i oczekiwania społeczne, które dotyczą różnych istotnych społecznie zagadnień: integracji z niepełnosprawnymi, demokracji, otwarcia na świat, edukacji historycznej, rodziny, wychowania zdrowotnego i systemu wartości.

Celem (istotnym) dla profilaktyki programu ZHP „Moje Ojczyzny” jest integracja ruchu harcerskiego wokół najistotniejszych spraw kraju i inspirowanie harcerskich środowisk do długofalowego planowania swego działania.

Programem „Moje Ojczyzny” ZHP zainicjował uczestnictwo gromad i drużyn w życiu społecznym kraju na przełomie tysiąclecia.

Formy realizacji programu (programowo-metodyczne i organizacyjne) pozostawione zostały do dyspozycji jednostek harcerskich w zależności od ich tradycji, inwencji, możliwości działań w środowisku lokalnym.

Propozycje programowe realizowane w ramach programu ZHP „Moje Ojczyzny” są następujące:

- „Woda jest życiem”;

- „Odkrywcy nieznanego świata”;
- „Paszport do Europy”;
- „Bądź gotów”;
- „Ścieżkami zdrowia”;
- „Od samorządności do demokracji”.

Scharakteryzuję teraz pokrótce te programy, które wyraźnie wiążą się z profilaktyką.

„**Woda jest życiem**”, która jest realizowana od września 1995 roku jako jedna z propozycji wychowania ekologicznego. Jej cel to uświadomienie sobie i najbliższemu otoczeniu, że należy podejmować działania dla ochrony wody przed zanieczyszczeniami oraz ograniczenia jej marnotrawstwa. To kształtowanie postaw odpowiedzialności za przyszłość, za wszystko to, co po sobie pozostawimy, to również uświadomienie problemów związanych ze środowiskiem naturalnym, ale takie zrozumienie, że żyjemy dla następnych pokoleń i dla nich kształtujemy planetę, która po nas zostanie. W czasie realizacji zadań tej propozycji harcerze i harcerki kształtują odpowiedzialność za własne zachowanie w kontekście postaw proekologicznych.

Kolejna propozycja to „**Odkrywcy nieznanego świata**” z 1996 roku. Jest to zbiór różnorodnych działań mających na celu poznanie problematyki udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, pozwala im na szerszy udział w działaniach harcerstwa, promuje model drużyny integracyjnej, umożliwiający dzieciom niepełnosprawnym pełne przeżywanie harcerstwa, wspiera działania drużyn „Nieprzetartego szlaku”, pracujących z dziećmi specjalnej troski. Ma ona na celu również kształtowanie postawy otwartości na innych, tolerancji, empatii, rozbudzenia aktywności wobec problemów ludzi sprawnych inaczej.

„**Paszport do Europy**” to propozycja z 1997 roku. Jej celem jest przygotowanie członków ZHP do świadomego i aktywnego korzystania z zasad demokracji w życiu swoich społeczności. Realizując go, zuchy i harcerze mają możliwość wzmocnienia poczucia własnej wartości, wykształcenia w sobie szacunku do drugiego człowieka, umiejętności współdecydowania oraz umiejętności aktywnego, odpowiedzialnego uczestniczenia w demokratycznym systemie społecznym.

Następna propozycja, „**Bądź gotów**”, została opracowana po alercie Naczelnika ZHP (lipiec 1997 r.), ogłoszonym w związku z powodzią, jaka nawiedziła Polskę latem 1997 r. Jej celem jest podjęcie szerokiej edukacji społecznej, kształtującej postawy i umiejętności niezbędne w sytuacjach zagrożenia oraz przygotowanie rozwiązań systemowych, określających miejsce i rolę ZHP

w zapobieganiu i przeciwdziałaniu katastrofom i klęskom żywiołowym (powodziom, pożarom, wypadkom drogowym, zagrożeniom ekologicznym).

Propozycją szczególnie ukierunkowaną na działania profilaktyczne jest program „**Ścieżkami zdrowia**”. Pochodzi ona z 1999 roku. Zadania jej poprzez propagowanie zdrowego stylu życia sprzyjają rozwijaniu postaw prozdrowotnych, wzbogacają wiedzę oraz kształtują umiejętności zapobiegania chorobom społecznym i cywilizacyjnym. Obejmuje ona sześć bloków tematycznych:

○ „Na równoważni” – ścieżka poświęcona zdrowiu psychicznemu, tu można znaleźć podpowiedzi jak radzić sobie z nieśmiałością, agresją, złością, jak być asertywnym;

○ „Ślepy zaułek” dotyczy problemów uzależnień od alkoholu, papierosów, narkotyków;

○ „Do przodu” – przypomina o dbałości o sprawność i wydolność fizyczną;

○ „Energia życia” – wskazuje zasady zdrowego odżywiania, przyczyny i skutki błędów dietetycznych;

○ „Po drugiej stronie lustra” – wędrowka tą ścieżką dostarcza wiadomości jak dbać o urodę i higienę;

○ „Zdrowiem pomagać innym” – uczy, że – sami zdrowi – harcerze mogą dzięki temu pomagać innym. Prowadzi do punktów krwiodawstwa, domów opieki i hospicjów, do PCK i na kursy pierwszej pomocy.

Nie jest łatwo ukazać wszystkie walory profilaktyczne, które niosą ze sobą propozycje programowe realizowane w ramach programu „Moje Ojczyzny”.

Uważam, że najlepiej uwidaczniają się one w czasie ich realizacji, gdy zuchy i harcerze w czasie kolejnych zadań nabierają umiejętności i wiadomości przydatnych w ich życiu; kiedy kształtują pozytywne postawy życiowe: skoncentrowane na przyszłości, na własnych planach, oparte na wierze w możliwość przezwyciężenia trudności, nadziei i optymizmie.

Harcerstwo pomaga przezwyciężyć poczucie alienacji, formalizację czy też depersonalizację obecne we współczesnym świecie. Ukazuje, iż każdy człowiek stanowi unikalną niepowtarzalną strukturę psychofizyczną, że musi próbować różnych sposobów zachowań, by znaleźć właściwe drogi, które umożliwią mu samorealizację i rozwój duchowy. Uważam, że propozycje wchodzące w skład programu „Moje Ojczyzny” to właśnie te różne drogi pomagające w osiągnięciu coraz lepszej jakości życia oraz nie uleganiu „pułapkom” patologii.

Bibliografia

Bokacka K., *O programie*, Czuwaj 1998, nr 6.

Zielińska G., *Harcerski program na rok 2000/2001*, Czuwaj 2000, nr 7.

Ulotki informacyjne Głównej Kwatery ZHP: „Moje Ojczyzny” i „Ścieżkami zdrowia”.

Zaborowski Z., *Problemy psychologii życia*, Warszawa 1997.

Statut ZHP, XXXII Zjazd ZHP, 2002, www.zhp.org.pl